

Systemfel i samhällsbyggandet

Medborgarinflytandet haltar och professionen kommer inte till tals i stadsbyggnadsfrågor.

Koncept 2016-12-11

Tre skärgårdssamhällen; Dalarö, Gustavsberg och Vaxholm, har jag haft möjlighet att följa under 10 talet år där större bebyggelseförändringar pågår och där varken medborgarinflytande eller arkitekt- och kulturkompetensen tagits tillvara. Inte heller riksintressets Plan- och byggregler i 3-4 kap i Miljöbalken eller Plan- och bygglagen PBL 2:2 och 3:4-5 syns ha varit med på agendan varför ortens identitet slarvats bort med den nya bebyggelsen.

Dalarö har en tydlig grupp som diskuterar och påverkar samhällsbyggandet medan det i Gustavsberg och Vaxholm mera har varit olika mindre grupper och enskilda personer.

Orterna har alla karaktäristisk natur och skärgårdsmiljö med starka konstnärliga inslag och en klar avläsbar identitet med en stor blandning av byggnadstyper för verksamheter, åretruntboende och för fritidsboende. Alla på mindre än en timmes avstånd från Stockholm. Frågorna har i stort varit av samma karaktär och i alla har medborgarna mötts av politiker och högre tjänstemän medan stadsarkitekter och byggnadsantikvarier inte har medverkat eller syns till. Inte heller har kommunalråd med huvudansvar för samhällsbyggnadsfrågor framträtt eller deltagit i diskussionerna. Genomgående har medborgarrepsentanterna i huvudsak varit seniorer som engagerat sig och de gråa håren har varit dominerande. Skolan har inte syns till och inte heller de unga familjerna trots att det är den generationens fysiska och sociala miljö man diskuterat. Att engagera skolan borde vara ett bra sätt att sprida vad som pågår till föräldragenerationen för att inte tala om de pedagogiska vinster man får av att ta med näraliggande konkreta exempel i samhälls- och bildämnen.

Mera information har varit standardsvaret från kommunföreträdare när frustrerade medborgare hört av sig medan medborgarna mer konkret önskat delta i planeringen. Svårigheten att formulera och greppa visioner och de stora samhällsplaneringsfrågorna har varit påtagliga medan detaljfrågor och fasadestetik av retrokaraktär har dominerat tillsammans med den anarki man upplever råder i trafäl och parkeringar. Likheten med när MBL, medbestämmande lagen kom är tydlig där man krävde medbestämmande och inte bara information.

Till det positiva hör att man fått tillfälle att träffas över gemensamma frågor.

Retro respektive framtidsperspektivet

Yta är starkare än innehåll i vår kultur.

I medborgardialogerna har fasadestetiken dominerat starkt.

Skillnaden mellan fasadestetik och homogen arkitektur tar man inte till sig så lätt. Hänvisning till äldre byggnaders stilar är det vanligaste när man talar om framtida bebyggelse fast man bygger för ett nytt samhälle med många annorlunda och nya krav.

Blev starkt påmind om hur starka olika synsätt är på estetik när jag på 80-talet ritade traditionella timmerhus för en tillverkare och vår dotter lutade sig över min axel och sa, det där är ju fint men det är ju farfars hus, kan du inte rita något för vår generation?

Vi ser det också när vi får rösta på "Årets stockholmsbyggnad" är det påfallande moderna hus som vinner.

Erfarenheter från när funktionalismen slog igenom är, med en stark generalisering, de som kände sig otrygga med förändringar reagerade starkt negativt medan de som såg positiva möjligheten i ett nytt samhälle lättare tog till sig även ett nytt formspråk.

Tre berömda byggnader får illustrera problemet: Operan i Sydney, Centre Pompidou i Paris och Stadsbiblioteket i Stockholm. Gemensamt för dem alla är att de utlöste mycket starka protester med en aggressiv svada som inte gagnade diskussionen. Centre Pompidou ritades av en Italienare och en Engelsman, stommen består av stål från ärkefienden Krupp i Tyskland och till råga på allt blev chefen en svensk.

Nu har de det gemensamt att de dominerar på alla turistbroschyrer, de slog tidigt publikrekord, de stärkte stadens varumärke som framåtblickande kulturbärare. De tål ögats slitage som Sven Lund i Källemo uttryckte det. Diskussionerna känns i dag igen kring Nobelhuset.

Arkitektur är också ekonomi. Det dyraste huset är det som aldrig borde ha blivit byggt. Värdet av vällösta hus med stark identitet och varumärkesbyggande kan inte överskattas. Arkitektur är en spegling av samhället som man upplever intuitivt även om man inte kan sätta ord på det. Det är arkitekturen och det sociala livet som skapar mening och innehåll i våra städer. Vi står dessutom inför ett paradigmskifte drivet av klimat och miljöfrågor och där byggandet är en del av problemet men också en del av lösningen och det påverkar arkitekturen.

Det är ingen tillfällighet att man vid markanvisningar på flera håll börjar ta med krav på arkitektonisk utformning, miljöanpassning och lägsta kostnad för de boende. Om en byggnad inte blir miljöklassad i dag riskerar den att betraktas som gammal om några år.

Långt från vision till det som byggs

Övergripande visioner och strategier har saknats eller inte syns till annat än som till intet förpliktiga ord i tiden. Snarare har det varit näst intill vattentäta skott mellan profession och allmänhet. Och detta i en situation där vi ska producera 700 000 bostäder på kort tid som dessutom ska vara 0 energihus och helst + energihus så att våra fordon kan tankas med ren el av egen tillverkning. Miljöcertifierade bostäder med en långsiktig hållbarhet både ekologiskt och socialt och som har estetiska värden som skapar mervärden i form av identitet och trygghet för dess innevånare samt för företag som söker placering för sina verksamheter. På många håll syns lösningen vara upprepning av byggnader vi sett länge i våra förorter och standardiserade moduler i oändlig upprepning utifrån tekniska och ekonomiska synsätt trots de övergripande behoven av användarupplevelser och kraven enligt ovan. Arkitekten SAR/MSA professor Örjan Wikforss har lanserat begreppet UX

Fastighet där man till funktion, teknik och ekonomi lägger till användarupplevelser "som avgör kundens val av lokal, service och hyresvärdet". Vill lägga till och som minskar intrycket att här har ingen brytt sig och man har tagit genvägen till marknadsstyrda lösningar utan den mellanliggande kunskapen av ovanstående typ. Det är inte avsaknaden av genomarbetad arkitektur som stör utan det är budskapet. Först skapar vi husen och sedan skapar de oss som redan Churchill sa.

Behovet av professionalism

I Wikipedia hittar jag:

"Stadsarkitekt är en arkitekt i chefsställning som är anställd av en kommun eller stad för att handlägga ärenden om bygglov, detaljplaner och översiktsplaner. En stadsarkitekt utför granskning och översyn av byggandet. Stadsarkitekten har också ansvar för stadens utveckling och visionsarbete". Det är alltså en person med stor erfarenhet, överblick och integritet man beskriver. Vidare behövs en omgivning som förstår vad detta betyder så man inte går bort sig bland alla särintressen och kan hålla hårt i visionen och den ekologiska, sociala estetiska röda tråden. Att i medborgardialogen kunna bistå med att skilja viktigt från oviktigt i en allt snårigare process från vision till färdigt hus. Det finns kommuner som har ett kommunalråd med speciellt ansvar för samhällsbyggnadsfrågor. Vad jag kan utläsa av platsannonser för stadsarkitekter försöker man beskära uppgiften mot mer avgränsade uppgifter och rädslan för kunskap av ovanstående typ lyser igenom.

Vidare i Wikipedia:

" En byggnadsantikvarie medverkar till att kulturhistoriska värden tas till vara och lyfts fram". För att vår bebyggelsehistoria ska synas och kunna utvecklas inför de stora kraven på energiminimering, nya funktioner och tillgänglighet ökar behovet av byggnadsantikvarisk medverkan. En byggnadsantikvarie som i en ekonomisk och teknisk planeringsprocess kan förklara varför en byggnad, ett föremål eller ett landskap är kulturskyddat och först därefter hänvisa till kulturlagstiftningen, är en viktig kunskap för att förtydliga och levandegöra historien inför avstamp för nästa utvecklingssteg i ett nytt samhälle.

Kulturmiljölagen 1 kap 1§

Det är en nationell angelägenhet att skydda och vårda kulturmiljön.

Ansvaret för kulturmiljön delas av alla. Såväl enskilda som myndigheter ska visa hänsyn och aktsamhet mot kulturmiljön. Bestämmelserna i denna lag syftar till att tillförsäkra nuvarande och kommande generationer tillgång till en mångfald av kulturmiljöer.

Den knepiga balansgången för att klara detta har ökat med nya krav på energiminimering, tillgänglighet och nya funktioner.

Förebilder

Flyttningen av Kiruna har gett uppslag till nya progressiva tankar kring samhällsplanering och arkitektur. Historiskt har LKAB byggt ett samhälle som ligger i

framkant av utvecklingen.

Planeringsprinciperna har blivit referensprojekt hos Boverket.

Man frågade både unga och gamla med frågor av typen: Vilka nyckelfaktorer gör din ort attraktiv i framtiden?

Skriv en text om en god dag i framtiden.

I underlagt för medborgardialogen frågade man inte hur husen skulle se ut utan man utgick från frågor om hur man ville ha det i framtiden och kunde då avläsa av nutida och framtida Kirunabor:

- Boende i Kiruna önskar sig varierad, intressant och vacker arkitektur, i kontrast till områden med likadana fyrkantiga hus.
- De önskar omsorg i detaljer.
- De vill ha starkare gångstråk och gatumiljöer för människor.
- Utsikter, sol och mikroklimat spelar stor roll.

Och erfarenheten blev:

- Folk kan med rätt stöd uttrycka användbara tankar
- Politiker får veta innan vad folk söker
- Mindre bråk och överklaganden.
- Arkitekter och byggare gillar att få starka underlag
- Större värden och social hållbarhet

Kirunaplanens förutsättningar

Planen tar sin första utgångspunkt i naturaccess. Detta är prioritet 1 då naturaccess i princip bara kan lösas på ett sätt.

Olika hustyper är placerade på slingor för att skapa variation, ta vara på utsikter och sol samt skapa bykänsla.

Biltrafiken är planerad utifrån dessa förutsättningar. Trafiklösningen måste fungera och vara realistisk, utan att begränsa ovanstående kvaliteter i området.

En fråga inför den parallella tävlingen till de fyra arkitektkontor som deltar var att man skulle redovisa tre kulörer som man tyckte stämde med Kirunas identitet.

Av de bilder man nu kan se kommer man att få det man efterfrågat och arkitekterna tycker programunderlagt är en bra utgångspunkt. Men även här finns kritik för hur medborgardialogen har skötts.

Samlade intryck och lånade formuleringar från medborgare och arkitekter och byggnadsantikvarier

- Stadsbyggnad pågår, men utan att ta tillvara eller bygga vidare på kulturarvet.
- Utvecklingen sker med punktvisa insatser utifrån partipolitisk agenda eller stundens ekonomi, utan helhetsperspektiv och långsiktighet. Avsaknandet av visioner och någon som kan styra mot dessa.
- Stadsbyggnad och samhällsförändring sker utan koppling till ortens egen demografi och socialekonomiska aspekter eller medborgarnas behov och önskemål.
- Respekten för och samspelet med naturens icke förhandlingsbara villkor saknas.

- Ordet hållbarhet förekommer ofta, men mest bara som ord.
- Kommunen informerar nödtorftigt men medger inget verkligt medbestämmande.
- Kommunalt ägd mark har blivit en inkomstkälla som förtränger eventuella hänsyn till kulturmiljö eller andra stadsbyggnadsideal. Stadsutvecklingen plottas bort på några huskroppar här och där, arkitektonisk och kulturell helhetssyn samt social helhetssyn uteblir.
- Partipolitisk blockbildning och polarisering förhindrar helhetssyn, acceptans över tid och försvårar för demokratin.
- Svårt att engagera en bred krets av medborgare, ungdomar och yngre familjer.
- Skolan medverkar inte; tar till exempel inte upp den byggda miljöns förändring i något ämne.
- Svårt att få enighet om vilket som är det snyggaste respektive fulaste huset i kommunen vad avser fasadestetik, stil, och frågan om homogen arkitektur med hela husbyggandets komplexitet skulle vara omöjlig.
- Någon stadsarkitekt, byggnadsantikvarie eller bygglovschef har inte medverkat i förslags- eller samrådsprocessen.
- Den plan- och byggkompetens som samhället behöver är en bristvara eller saknas helt.
- Politiker går direkt till exploatörerna/entreprenörerna utan filtret medborgarna, stadsarkitekt och byggnadsantikvarie.
- Man talar mera om att bygga stad i stället för skärgårdssamhälle med egen identitet.
- Det finns större intresse hos medborgargrupper för stilen hos äldre hus än för nya hus med skärgårdsanpassad modern stil. Fasadestetik i stället för homogen arkitektur.
- Det finns större intresse hos medborgargrupper för stilen hos nya hus än för befintlig arkitektur och kulturmiljö.
- Det finns inget kommunalråd med huvudansvar för samhällsbyggnad, hållbarhet, kultur och arkitektur - hela vår fysiska livsmiljö.
- Hård exploatering går före planering. Lägenheter byggs utan bra solinfall och utsikt, utan plats för egna odlingar, utan att säkra de mindre barnens lekplatser och väg till skolan, utan fungerade trafik- och parkeringslösningar, utan parker, trädgårdar, förgårdar, gröna stråk, alléer, utan att ta till vara det gröna kulturarvet. Om det inte går i natur- och skärgårdssamhällen, var kan de då finnas?
- Program och planer utvecklas från "toppen och nedåt" och medborgarna tvingas ta ställning till förslag i stället för att få ge underlag och medverka till förslag.
- Kommunen uttalar sig inte med kraft, ansvar och kompetens i klimat och hållbarhetsfrågor.
- Klimatfrågorna med natur, miljö, energi och hållbarhet är underordnade plan- och byggprocessen i stället för tvärt om.
- Det är marknaden, exploatörerna, byggtekniken som formar samhället och inte medborgarna och professionella planerare med kultur, identitet, klimat och arkitekturkompetens.

Forskning- och utveckling är angeläget

Ett FoU projekt kring hur man utvecklar medbestämmande processen och var gränsen går mellan medbestämmande och professionalism känns mycket angeläget. Hur man i stället för att "bygga stad" bygger för just **den** orten med **sin** identitet och med de förstärkta kraven på energi- och miljöfrågor samt tillgänglighet vi vet kommer när huset är färdigt.

Arkitekttävlingar kring hur man bygger i skärgårds- och naturmiljö med de nya förutsättningarna känns mycket angeläget.

Detta är mina intryck avlyssnat med stora öron och inte forskning men om det är en större tendens är jag starkt oroad för hur samhällsplaneringen kommer till korta och detta i en tid när vi är i stort behov av visioner, kunskap och framtidshopp.

Exemplet Dalarö

I Dalarö finns det engagerade grupper av medborgare sedan början av 2000-talet, där eldsjälarna i några fall har kunnat påverka att hus av nutida storstadskaraktär har bytts ut mot mera ort- och skärgårdsanpassade utföranden. Men i övrigt är det få av de drygt 20 talet krav som varit uppe på mötena som har verkställts.

På förfrågan skickade kommunen ut personal från de tekniska avdelningarna för att ge förslag på lösningar men utan en stads- eller planarkitekt. Bland förslagen gjordes ett förslag till båthamn vid Fiskarhamnen som saknade analys över vad man skulle lösa. Man redovisade en omfattande utbyggnad utan att ta hänsyn till parkeringsbehov och med en gigantisk omfattning utan samspel med Dalarös karaktär och utan någon synlig gestaltningstanke. Allt pekade på att man gått direkt till en brygg- och hamntillverkare. Detta strider mot lagen om offentlig upphandling LOU och förslaget var till ingen nytta. Kritiken från Dalaröborna blev kraftig.

För problemet med Torget föreslog stadsträdgårdsmästaren växter och blommor medan analys över hur man skapar ett torg där 4 vägar och två gångvägar ansluter och där en busshållplats finns samt välbesökta butiker med parkeringsbehov saknades. Alltså en kosmetisk lösning på ett funktionellt problem med stora gestaltungsbehov.

De frågor skärgårdsbor oftast tar upp med mig är:

Varför är det så svårt att angöra Dalarö med båt sommartid?

Det är anarki i parkeringen sommartid och ju större och dyrare bil desto större frihet tar man sig vid parkering.

Måste det vara så krångligt att söka bygglov i första hand för sjöbodar och bryggor trots att vi är skärgårdsbor? Man upplever att byggloven är ojämlika och förstår inte varför man fått bygglov för vissa stora hus och bryggor medan dom själva får nobben. Varför finns ingen stadsarkitekt eller byggnadsantikvarie man kan föra dialog

med på ett enkelt sätt och som kan beskriva byggandets lagar, planernas tolkning och visioner?

Mycket går att göra redan nu

Möjligheten att hitta ny hamn för den större sjötrafiken verkar vara helt låst. Trafik och parkeringsproblemet i centrum är svårlöst då det inte finns någon tillgänglig mark för parkering och för mer skyddad plats för gående men en hel del går att göra enligt förslagen så Dalarös karaktär inte försämras till att bli ett alltför stort billandskap.

Enligt min mening finns det ett antal åtgärder som är fullt möjliga att få med i en detaljplan och vissa kan man arbeta med redan nu. Utan dessa radikala åtgärder kommer inget av de 20 talet önskningarna att kunna uppfyllas.

Två bilder på området kring kanalbron med texten.

Bild 1

När Västra Vadviken bebyggs kommer trafiken i Dalarös centrala delar att vara ett större problem även vintertid.

Bild 2

Med ett litet centrum med filialbutiker och P platser samt taxibåtangöring kring Kanalbron kommer en del av trafiken till Smådalarö och öarna att sköta sitt handlande där. Med eldriven båt för färder runt Dalarö kommer turister som söker skärgårdskontakt och Ö bor att kunna börja sin sjöfärd där utan att behöva kämpa om plats vid Hotellbryggan.

Bild 3

Odinsvägen en stor parkeringsplats sommartid

Odinsvägen mellan skolan och Hotellbryggan är en utmärkt "mingelplats" för spontana möten, handlande och bussangöring. För att detta ska förbättras behövs krav på att byggnader inte tränger ut i gatumiljön och att markerade eller nya trottoarer byggs.

Bild 4

Behovet av båtplatser och båtangöringsplatser

Det är fullt möjligt att förlänga de 11 brandbryggor som finns runt Dalarö och inte längre används som brandbryggor. Om man bygger ut dessa för båtplatser och tillfälliga angöringar kan man öka båtplatserna med 66 - 88 båtplatser samt med plats

för tillfällig angöring. Då skulle också fastigheter i nästa led bakom strandfastigheterna bli näst intill strandtomter och bilarna skulle fördelas bättre över hela ön.

Promenadvägarna begränsas

Promenaderna i och runt Dalarö är mycket uppskattade av både innevånare och turister och tillhör de starka skärgårds och kulturupplevelsena. Men dessa begränsas av de höga plank runt fastigheterna som blivit vanligare.

Bild 5

Förbud mot plank som hindrar utsikt i ögonhöjd och för helt täta plank. Växter bör dock vara tillåtna över denna höjd.

Bild 6

Nya strandfastigheter bör utformas med en gångväg tillgänglig för alla. Detta utförande finns redan på tex Lidingö och Djurgården

Hittar anteckningar och inlägg från olika grupper jag deltagit i kring Dalarö sedan 2007 som också är av intresse för hela skärgården

Det är lätt att gå bort sig i alla detaljer och tappa bort de övergripande målen - visionerna. Framgången i arbetet under dessa år kan då bedömas utifrån följande:

Har den tunga trafiken minskat genom samhället? Finns alternativa bryggor för den tunga trafiken?

Har huvudvägen breddats och sikten förbättrats? Har Odinsvägen fått ny detaljplan utifrån detta?

Finns tillräckligt med parkeringsplatser utan att byn blivit en enda stor parkeringsplats och sökandet efter parkering blivit ett trafikproblem i sig?

Det finns mycket stränder men har gångvägarna och tillgängligheten efter vattnet ökats och ser man vattnet utan att det skymms av höga plank?

Finns planer på att alla nya strandfastigheter ska ha en allmän gångväg nära vattnet lika de som finns på Lidingö och Djurgården?

Har antalet bryggplatser ökat? Har man tagit tillvara de 11 brandbryggorna?

Är det lättare för skärgårdsbor att angöra Dalarö?

Har det blivit fler gröna ytor?

Har exploateringen blivit bättre och har de ogenomtänkta husens antal minskat?

Har Dalarös entréer med bil eller båt blivit en mera positiv upplevelse?

Har seniorboendet ökat möjligheten att bo kvar även om krämporna satt in?

Hur många flyktingar kan Dalarö ta emot?

Finns planerna för ett skärgårds-/båtmuseum med en större samlingslokal vid Tullhuset kvar?

Finns planer kvar för ett kallbadhus med parkering intill?

Har serviceutbudet ökat med tex ett filialcenter vid Kanalbron för att avlasta centrum? Brygga för eldriven rundtursbåt vid kanalbron?

Finns flera aktiviteter och arbetstillfällen för den unga generationen?

Har nya krav på energi- och miljölösningar integrerats i bebyggelsen på ett bra sätt?

Hur klara kraven på 0-energihus till 2020? Speciellt för gamla hus.

Har energibehovet totalt minskat och har energitillförseln blivit mer lokal utan att tex gigantiska propellrar skuggar samhället?

Är vattenbristen borta?

Har Dalarös "själ" berikats av den nya bebyggelsen?

Svaret på dessa frågor är dystert nog nej efter tioalets års engagemang i frågan. Kommunen har med långt dragna vattenledningar sett till att vattenbristen är borta. Det byggs mera bostäder och bebyggelsen vid Lyngsåsa har fått något mera bykänsla. Dock kommer hyrorna i dessa hus göra det omöjligt för många att flytta från sin villa och till en lägenhet. Troligare är att lägenheterna kommer att befolkas av boende som bor där en kort tid på sommaren och övrig tid någon annan stans.

Exemplet Gustavsberg

Gustavsberg är ännu ett dagsaktuellt exempel som gått från skärgårdsstad med kulturidentitet till standardförort på två mandatperioder.

Detaljplanen från år 2009 var i många stycken en utmärkt start för att förverkliga "Skärgårdsstaden Gustavsberg" och man formulerade visionen kortfattat med

"Gustavsberg ska i framtiden vara känt för hög klass på arkitektur och design.

Bebyggelsen ska vara ekologiskt hållbar och varierad i material, skala, gestaltning och upplåtelseform". Med sin rika konst- och industrihistoria i skärgårdsmiljö verkade

Gustavsberg vara i guldläge inför framtidens krav på ett unikt bostads- och arbetsplatsområde med egen identitet och hållbarhet dit också turismen i ökad utsträckning skulle söka sig.

Inför den omfattande uppgiften skrevs en motion om stadsarkitekt vilken avslogs med följade bisarra motivering:

”Innebär ökade kostnader för kommunens förvaltning”

”Förslaget har inga konsekvenser för miljön”

”Förslaget har inga konsekvenser för medborgarna då införandet av en stadsarkitekt är en organisatorisk förändring. Medborgarnas möjligheter att framföra idéer och lämna synpunkter förändras inte”

”Riskerar att ta udden av det politiska ansvaret för planeringen och därmed försämras politikernas möjlighet att styra den fysiska samhällsutvecklingen”.

Så sa man i avslaget och detta trots att man stod inför den största omvandlingen av centrala Gustavsberg sedan 1940 talet då KFAI, KFs Arkitekt och Ingenjörskontor med arkitekten Olof Thunström i spetsen var de som skapade de nya byggnaderna i dialog med beställaren och i takt med tiden samt med en gestaltning som tillsammans med keramiken och alla framstående konträrer gjorde Gustavsberg vida berömt. Kulturellt är området klassat som riksintresse.

Men resultatet blev, med några få undantag, att ny bebyggelse ser mera ut som förortsbebyggelse såg ut före år 2000, och inte heller ser man spår av ortens historia med sina kännetecken: brukssamhälle, porslin, keramik, konst och skärgård. Inget tyder på att man förstått hur den stolta målsättningen i detaljplanen skulle genomföras. Alla de tusen detaljer som kompletterar bebyggelsen handhas utan de grundläggande kraven och arkitektonisk kompetens. För att se till att målsättningen i planen inte förvanskas i övriga steg krävs stort kunnande om processen och om att kunna hålla den sociala, ekologiska och estetiska, röda tråden.

Avsaknandet av stadsarkitekt erfaren byggnadsantikvarie signalerar att man inte tar arkitektur på allvar och man tror att politiker och marknaden kan sköta samhällsplaneringen.

En stadsarkitekt eller projektledande arkitekt för en uppgift som denna ska kunna coacha alla aktörer i processen mot den år 2009 politiskt klubbade detaljplanens mål. Än så länge ser vi inte att man förstått vad detta innebär.

Man har missat målet på grund av okunskap.

Grundregeln, utgå från ortens identitet har man helt missat.

Trots synpunkter och protester från medborgarna och oppositionen samt vädjan om en stadsarkitekt fortsatte marschen mot den anonyma standardförorten, reducering av det befintliga miljö- och kulturvärdet och förslösandet av de goda förutsättningarna. Infarten till Gustavsberg har en exploatering som i delar av Stockholm. Bland det första man gjorde var att fälla en dunge med 20 talet stora ekar, riva delar av de byggnader som var en stark symbol för perioden när så många hade sin försörjning i fabriken.

Inga skolor inom säkert gångavstånd från bostaden och inga utrymmen utanför skolan för utbildning och lek utomhus, inga parker i närområdet enligt Boverkets rekommendationer som lyder: Närpark inom 50 m, lokal kvarterspark inom 200 m och stadsdelspark inom 500 m

Tävlingen om ett kulturhus höjde den arkitektoniska ribban men om innehållet råder förvirring samt hur Gustavsbergs porslinsmuseum ska kopplas ihop med kulturhuset.

Den arkitekttävling man borde ha haft för Porslinsstaden har man nu för Gustavsbergs centrum och bebyggelsen omkring pågår i skrivande stund och har alla förutsättningar att bidra till en god arkitektonisk miljö. Porslinsstaden och Gustavsbergs centrum och Porslinsstaden med hamnen får då olika klass på sin arkitektur fast de byggs med mindre än 10 års mellanrum. Nu talar man om stadsmässighet i stället för det hållbara samhället med kultur och skärgårdsidentitet. I stället för en övergripande vision får man en punktinsats här och där. Alltså långt från detaljplanens och riksintressets mål.

Exemplet Vaxholm

Vaxholms identitet, stads- och husbyggande är i många avseenden lika de två andra.
Unik och småskalig skärgårdsmiljö
Äldre skärgårdsbebyggelse
Sommarnöjeskultur
Farledsmiljö och skärgårdslandskap
Närhet till Stockholm med natur - och skärgårdsmiljö.
Militärhistoriska byggnader och anläggningar.
Området klassas som riksintresse

Exploateringen i Vaxholm är liksom i de två andra samhällsbyggandet i sådan omfattning att man befärar att bristen på bearbetning i planförslaget skadar riksintresset så att dess värden påverkas negativt.

I planförslaget i den del som heter Norrberget har Länsstyrelsen gett kommunen bakläxa på en rad punkter. Bland annat om hur riksintresset har hanterats och avsaknandet av analys över hur stads- och landskapsbilden kommer att förändras. Och så den specifika frågan för Vaxholm: hur påverkas förståelsen och upplevelsen av skärgårdslandskapets försvarshistoriska märkesbyggnader av en förtätning på berget. I planmaterialet hittar man inget om detta trots att det är en så stark del av Vaxholms historia.

Man saknar antikvarisk expertis i förslaget.

Sedan planen bearbetats och bebyggelseförslag tagits fram rekommenderar Länsstyrelsen att planförslaget åter läggs ut för samråd.

Medborgarinflytandet upplevs inte fungera. Man får information utan reella påverkansmöjligheter i stället för medinflytande. Och politisk oro gör inte saken lättare.

Oscar Wildes text Vi vet vad allting kostar men ingenting värde besannas återigen och det borde inför fortsättningen omformuleras till Gör om och gör rätt med mottot vi vet vad allting kostar samt alltings värde!

Rolf Lofström
Arkitekt SAR/MSA

Gustavsberg 2016-12-06